

หลักการและกฎหมายการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

Principle and Law Relating to Environmental Charges in Thailand

กฤษรัตน์ ศรีสว่าง*

Kritsarat Srisawang*

ชลรัตน์ มหะลักกุล**

Chaleerath Maheasakkagul**

บทคัดย่อ

การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมีที่มาจากแนวความคิดที่ต้องการทำให้ผู้บริโภคและบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมรับภาระความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นผ่านราคาสินค้าและบริการที่อยู่ในบังคับต้องเสียค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมตามหลักการปรับเปลี่ยนผลกระทบภายนอก หลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ หลักความสามารถของแต่ละบุคคลและหลักผลประโยชน์ที่ได้รับ นอกจากนี้การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายเพื่อต้องการแก้ไขความบกพร่องของกลไกตลาด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเพิ่มทางเลือกของผู้บริโภค รวมถึงผู้ประกอบการและการสร้างรายได้ให้กับรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในรูปของค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการด้วยอำนาจของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำหลัก: ภาษีสิ่งแวดล้อม, หลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ, กฎหมายสิ่งแวดล้อม

---

* อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; น.บ., น.ม. (กฎหมายภาษี) และ น.ด. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เนติบัณฑิตไทย, บธ.บ. (การบัญชี) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

* Lecturer, Faculty of Law, Prince of Songkla University.

** อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่; น.บ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, น.ม. (กฎหมายการเงินและภาษีอากร) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

** Lecturer, Faculty of Law, Hatyai University.

Abstract

The collection of environmental charge is based on the concept that consumers and other stakeholders share the burden of environmental damages through the price of goods and services that are subject to environmental charge. Environmental charge must be in accordance with the principle of externality, polluter pays principle, ability to pay principle and benefit principle. In addition, environmental charge aims to address the shortcomings of the market mechanism and change the habits of people's production and consumption to environmental friendliness. The other objectives are to increase consumer and entrepreneur choice and generate tax revenue to the central and local government. At present, environmental charges are collected in the form of user charge and administrative charge under the laws on environment and local government.

Keywords: Environmental tax, Polluter pays principle, Environmental law

1. บทนำ

จากกรณีการเกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมในปัจจุบันส่งผลทำให้รัฐบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้บรรเทาลงพร้อมทั้งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพคงความสมบูรณ์ดังเดิม โดยมีการดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อเป้าหมายข้างต้นไม่ว่าจะเป็นมาตรการบังคับและควบคุม มาตรการระบบตลาด มาตรการสร้างแรงจูงใจหรือมาตรการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมถือเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่เรียกว่า มาตรการเครื่องมือเศรษฐศาสตร์ (Economic instruments) ที่ถูกนำมาปรับใช้ในรูปของการบังคับใช้กฎหมายการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมชนิดต่าง ๆ ดังนั้นบทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเสนอหลักการและกฎหมายการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย อันประกอบด้วยความหมาย แนวคิดการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยจำแนกตามรูปแบบของค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการ ซึ่งจะได้พิจารณาเป็นลำดับต่อไป

2. หลักการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

หลักการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมสามารถพิจารณาขอบเขตของเรื่องตั้งแต่ความหมายของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม แนวคิดการจัดค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ซึ่งแยกพิจารณาดังนี้

2.1 ความหมาย

หากพิจารณาคำว่า “ค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม (Environmental charges)” แล้ว จะพบว่ามีการใช้คำว่า “ค่าธรรมเนียม” ร่วมกับคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ซึ่งโดยทั่วไปแล้วค่าธรรมเนียม (Charge or fee) หมายถึงเงินที่รัฐบาลกลางหรือราชการส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บจากประชาชนอันเนื่องมาจากการใช้บริการสาธารณะของรัฐ ซึ่งแตกต่างจากการจัดเก็บภาษี¹ ส่วนคำว่าสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น² อย่างไรก็ตามเมื่อผนวกรวมคำว่าค่าธรรมเนียมและสิ่งแวดล้อมแล้ว ประชาชนทั่วไปอาจไม่คุ้นเคยกับคำว่าค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมากนัก ดังนั้นจึงควรกล่าวถึงความหมายของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมเป็นลำดับแรกเพื่อความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ซึ่งในทางสากลแล้วค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมอาจมีความหมายหลากหลายประการดังนี้

1) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD) กำหนดความหมายของภาษีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (Environmental related taxes) อันรวมถึงค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมด้วยนั้นว่า หมายถึง การกำหนดราคาค่ามลภาวะและค่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการชำระค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมส่งผลทำให้การบริโภคสินค้าและบริการรวมถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสะท้อนถึงต้นทุนความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม (Social environmental cost) ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว³ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าหมายถึงเงินที่จัดเก็บเพื่อวัตถุประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพื่อสนับสนุนการลดการปล่อยมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อมหรือการทำให้การปล่อยมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับที่เหมาะสม หรือการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น⁴

2) สำนักงาน Eurostat ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ European Union ได้กำหนดความหมายของภาษีสิ่งแวดล้อม (Environmental tax) อันรวมถึงค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมด้วยนั้นว่า หมายถึง ภาษีอากรที่จัดเก็บจากหน่วยหรือปริมาณของวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดฐานภาษีอันหมายถึงวัตถุหรือปริมาณของวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีให้มีความชัดเจน⁵

¹ OECD, “Glossary of Tax Terms” <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm#F>, (last visited 25 January 2018).

² พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535, มาตรา 4

³ James Greene and Nils Axel Braathen, Tax Preferences for Environmental Goals: Use, Limitations and Preferred Practices, OECD Environment Working Papers, No. 71, (OECD Publishing: Paris, 2014), p.10.

⁴ OECD, op. cit.

⁵ Eurostat, Environmental taxes-A statistical guide, (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013), p.2.

ทั้งนี้เมื่อได้พิจารณาความหมายของ OECD และ Eurostat แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมหมายถึง เงินที่รัฐบาลกลางหรือราชการส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บจากประชาชนอันเนื่องมาจากการใช้สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายกำหนด

2.2 แนวคิดการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมีที่มาทางความคิดที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ แนวคิดการแก้ไขปัญหาผลกระทบภายนอก แนวคิดผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบและแนวคิดความเป็นธรรม ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน กล่าวคือ ประการแรกการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากความต้องการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการทำให้ประชาชนร่วมรับภาระเป็นตัวเงิน เนื่องจากการที่ตนเองมีส่วนทำให้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งส่งผลทำให้ต้องมีการกำหนดราคาค่ามลภาวะและค่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสะท้อนถึงต้นทุนความเสียหายที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมอันเกิดขึ้นจากกิจกรรมการบริโภคและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติดังปรากฏตามภาพที่ 1 และภาพที่ 2 ด้วยเหตุนี้อาร์เธอร์ ซีซิล พิกู (Arthur Cecil Pigou) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้เสนอแนวคิดการแก้ไขปัญหาผลกระทบภายนอกผ่านกระบวนการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมถึงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมขึ้น⁶ ผลของการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมจะทำให้ต้นทุนสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตสินค้าและบริการผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราคาสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคจะต้องรับผิดชอบ เนื่องจากต้นทุนสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นต้นทุนมลพิษ (Pollution costs)⁷ และผลกระทบภายนอกเชิงลบ (Negative externalities)⁸ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะไม่ปรากฏต้นทุนเหล่านี้รวมอยู่ในราคาสินค้าและบริการ ดังนั้นกระบวนการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมจะทำให้ผู้บริโภคและบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมรับภาระความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นผ่านราคาสินค้าและบริการที่อยู่ในบังคับต้องเสียภาษีสิ่งแวดล้อม

⁶ Arthur Cecil Pigou, “The Concise Encyclopedia of Economics”

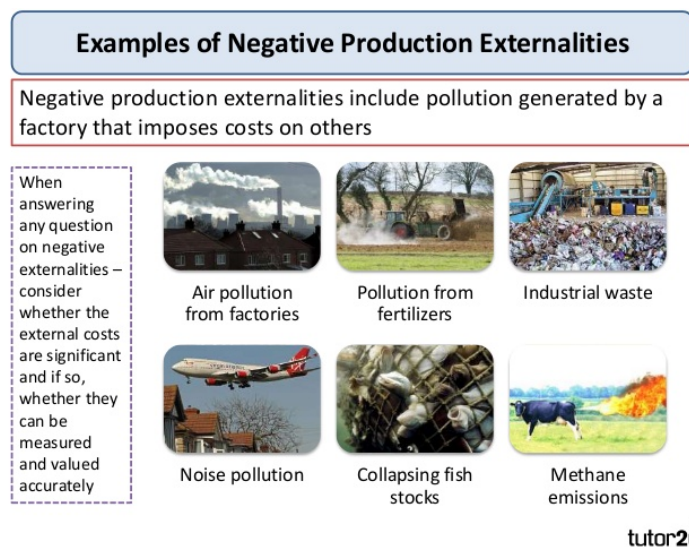
<http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Pigou.html>, (last visited 25 January 2018).

⁷ ต้นทุนมลพิษ (Pollution costs) หมายถึง ค่าใช้จ่ายด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลมาจากกระบวนการผลิตต่อหน่วยที่เพิ่มขึ้น.

⁸ ผลกระทบภายนอกเชิงลบ (Negative externalities) หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบุคคลอื่นที่เป็นผลมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ.

ภาพที่ 1

ตัวอย่างผลกระทบภายนอกเชิงลบที่เกิดจากการผลิต

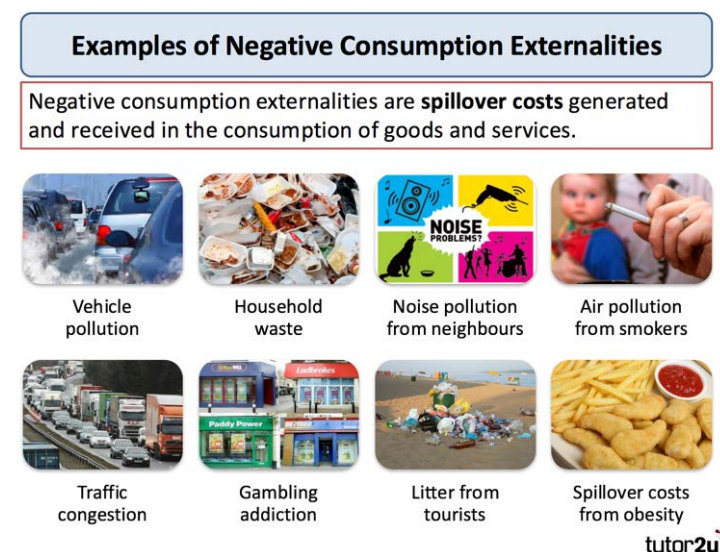
ที่มา: Tutor2u, “Market Failure – Negative Externalities”

<https://www.slideshare.net/tutor2u/tutor2u-market-failure-negative-externalities>, (last visited 25 January 2018).

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ผลกระทบภายนอกที่เกิดจากกระบวนการผลิตคือมลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดจากผู้ผลิตหรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่น อากาศเสียจากโรงงาน มลพิษจากการเกษตรกรรม ของเสียอุตสาหกรรม มลภาวะทางเสียง การทำประมงที่ไม่ถูกต้องหรือการปล่อยก๊าซมีเทน เป็นต้น ซึ่งต้นทุนของผลกระทบภายนอกเหล่านี้มิได้รวมอยู่ในราคาสินค้าและบริการที่เกิดจากกระบวนการผลิตดังกล่าวที่ผู้บริโภคจะต้องรับภาระ

ภาพที่ 2

ตัวอย่างผลกระทบภายนอกเชิงลบที่เกิดจากการบริโภค

ที่มา: Tutor2u, “**Negative Externalities**” https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/tutor2u-media/subjects/economics/negative_externalities_consumption.png?mtime=20160408143321, (last visited 25 January 2018).

จากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่า ผลกระทบภายนอกที่เกิดจากการบริโภคคือมลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการ เช่น อากาศเสียจากรถยนต์ ของเสียจากบ้านเรือน มลภาวะทางเสียงจากเพื่อนบ้าน หรือผู้สูบบุหรี่ การจราจรคับคั่งหรือขยะมูลฝอย เป็นต้น ซึ่งต้นทุนของผลกระทบภายนอกเหล่านี้มิได้รวมอยู่ในราคาสินค้าและบริการที่เกิดจากการบริโภคที่ผู้บริโภคจะต้องรับภาระ

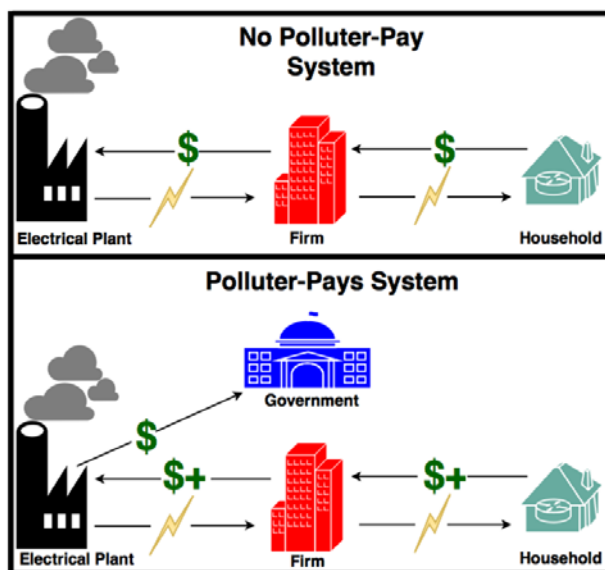
ความต้องการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยการทำให้ประชาชนร่วมรับภาระเป็นตัวเงินค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมยังเป็นผลมาจากแนวคิดผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ (Polluter pays principle)⁹ โดยแนวคิดดังกล่าวนี้มีเป้าหมายที่จะให้ผู้ก่อมลภาวะทุกคนจะต้องรับผิดชอบการจ่ายหรือต้นทุนอันเกิดจากมาตรการป้องกันและควบคุมมลพิษที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้ก่อมลภาวะทุกรายไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ ผู้ผลิตหรือผู้บริโภคจะต้องรับผิดชอบการจ่ายอันเกิดจากมาตรการเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมรัฐ อันประกอบด้วย มาตรการบังคับและควบคุม (Command and control) และมาตรการเครื่องมือทางการตลาด (Market-based instrument) ดังปรากฏตามภาพที่ 3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมถือเป็น

⁹ OECD, *The Polluter Pays Principle*, (Paris : OECD publishing, 2008), p. 6.

การดำเนินมาตรการเครื่องมือทางการตลาดอย่างหนึ่ง นอกจากการจัดเก็บภาษีการปล่อยมลภาวะและระบบการซื้อขายใบอนุญาตปล่อยมลภาวะ ซึ่งในปัจจุบันนี้แนวคิดผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบถือเป็นหลักคิดที่อยู่เบื้องหลังของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 3

ตัวอย่างระบบผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ

ที่มา: Lyndon G., Jordan Hanania, Jason Donev, “Polluter pays principle”

http://energyeducation.ca/encyclopedia/Polluter_pays_principle, (last visited 25 January 2018).

จากภาพที่ 3 จะเห็นได้ว่า หากไม่มีการปรับใช้แนวคิดผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบแล้ว ผู้ที่มีส่วนก่อให้เกิดมลภาวะก็ไม่ต้องรับภาระต้นทุนค่าปล่อยมลภาวะ แต่หากมีการปรับใช้แนวคิดผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบแล้วจะส่งผลทำให้โรงงานผลิตไฟฟ้าที่ปล่อยมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อมจะต้องชำระค่าปล่อยมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อมให้กับรัฐบาล และในขณะเดียวกันโรงงานผลิตไฟฟ้าจะผลักภาระต้นทุนค่าปล่อยมลภาวะไปสู่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคที่เป็นผู้ใช้ปลายทางให้เป็นผู้รับผิดชอบต้นทุนค่าใช้จ่ายดังกล่าวในที่สุด

ประการสุดท้ายการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดความเป็นธรรม เช่นเดียวกัน ความเป็นธรรมสามารถเห็นได้จากการที่ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ต้องเสียภาษีหรือต้องมีส่วน

รับผิดชอบภาระรายจ่ายสาธารณะของรัฐอย่างเท่าเทียมกันโดยคำนึงถึงความสามารถของแต่ละบุคคล¹⁰ ซึ่งได้มีการนำหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability to pay principle) โดยอาจวัดได้จากรายได้ (Income) ความมั่งมี (Wealth) และการบริโภค (Expenditure) ของผู้เสียภาษี และหลักผลประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit principle) มาเป็นข้อพิจารณาชี้วัดความเป็นธรรม อีกทั้งไม่ว่าผู้เสียภาษีจะมีความแตกต่างในเรื่องเพศชาติกำเนิด ศาสนา เชื้อชาติ แนวคิดทางการเมืองหรือความแตกต่างในเรื่องใด ๆ ก็ตาม ประชาชนทุกคนก็จะต้องมีสิทธิได้รับการปฏิบัติจากกฎหมายภาษีอย่างเท่าเทียมกันไม่อาจแบ่งแยกได้ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร อย่างไรก็ตามหากมีสถานการณ์ที่แตกต่างกันแล้ว ฝ่ายนิติบัญญัติก็สามารถจัดให้มีระบบภาษีที่แตกต่างกันในระหว่างผู้เสียภาษีได้ตามเหตุผลสมควร¹¹

2.3 ประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

ค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมยังสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือข้อพิจารณาที่นำมาใช้ในการจัดแบ่งประเภท โดยผู้เขียนนำข้อพิจารณาเชิงเนื้อหาและเชิงรูปแบบของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการแบ่งประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากพิจารณาในเชิงรูปแบบแล้ว ค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม สามารถแบ่งออกเป็นค่าธรรมเนียมการใช้ (User charges) และค่าธรรมเนียมการจัดการ (Administrative charges) โดยค่าธรรมเนียมการใช้ หมายถึง จำนวนเงินซึ่งประชาชนชำระให้แก่รัฐ อันเนื่องจากการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติหรือบริการสาธารณะที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น ค่าธรรมเนียมการใช้ถนนในช่วงเวลาที่มีการจราจรคับคั่ง (Road user charge) หรือค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย (Sewage disposal charge) เป็นต้น ในขณะที่ค่าธรรมเนียมการจัดการ หมายถึง จำนวนเงินซึ่งประชาชนชำระให้แก่หน่วยงานของรัฐอันเนื่องมาจากการรับบริการของรัฐ เช่น ค่าธรรมเนียมใบอนุญาต (License fees) หรือค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน (Registration or control fees) เป็นต้น¹²

นอกจากนี้หากพิจารณาในเชิงเนื้อหาแล้วมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลาย เช่น การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียจากผู้ใช้น้ำที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือผู้ประกอบการ ค่าธรรมเนียมการทิ้งขยะของเสีย (Waste disposal charge) จากผู้ทิ้งขยะมูลฝอย ค่าธรรมเนียมการขุดแร่ (Mining charges) ค่าธรรมเนียมการปล่อยอากาศเสีย (Air emission charges) หรือค่าธรรมเนียมการใช้น้ำใต้ดิน (Water extraction charges) เป็นต้น ซึ่งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในแต่ละชนิดจะประกอบด้วยขอบเขตและหลักการจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่ต่างกันไปขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติ

¹⁰ อรพิน ผลสุวรรณ สบายรูป, รายงานการวิจัย เรื่อง หลักกฎหมายทั่วไปทางภาษีหลักความเสมอภาคในระบบกฎหมายภาษีอากรของไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 6.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

¹² กฤษรัตน์ ศรีสว่าง, ระบบภาษีสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย : ศึกษาแนวทางการใช้มาตรการกฎหมายภาษีคาร์บอน (นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557), หน้า 41.

2.4 วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมีมากมายหลายประการ โดยผู้เขียนได้หยิบยกประเด็นเรื่องการแก้ไขความบกพร่องของกลไกตลาด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภค การสร้างทางเลือกและนวัตกรรมตลอดจนการสร้างรายได้ ซึ่งแยกพิจารณา ดังนี้

ประการแรก การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ไขความบกพร่องของกลไกตลาดอันเป็นสาเหตุที่ทำให้กลไกตลาดไม่สามารถจัดการกับปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้¹³ ซึ่งกระบวนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมรวมถึงภาษีสิ่งแวดล้อมจะช่วยทำให้ราคาสินค้าและบริการสะท้อนถึงต้นทุนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้บริโภคจะต้องรับภาระต้นทุนดังกล่าวผ่านการชำระค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมและผู้ประกอบการจะต้องนำต้นทุนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราคาสินค้าและบริการอีกด้วย กระบวนดังกล่าวนี้เป็นไปตามแนวคิดการแก้ไขปัญหามลพิษภายนอกที่ได้กล่าวข้างต้น

ประการที่สอง การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้บริโภคและผู้ประกอบการมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคเพื่อบริโภคและผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด¹⁴ โดยเมื่อมีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมหรือบริการบางอย่างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว จะส่งผลทำให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการจะต้องเผชิญกับค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมหรือบริการเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นกรณีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียจากปริมาณการใช้น้ำ หากผู้ใช้น้ำมีการใช้น้ำเป็นจำนวนใดแล้วก็ต้องชำระค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำด้วย ซึ่งในที่สุดแล้วผู้บริโภคและผู้ประกอบการจะลดการใช้น้ำลงและใช้น้ำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น การปล่อยน้ำเสียสู่ระบบการบำบัดน้ำเสียก็จะลดปริมาณลง

ประการที่สาม การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมช่วยสนับสนุนให้ผู้บริโภคมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นในการดำเนินกิจกรรมหรือการบริโภคที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการพัฒนากระบวนการผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด¹⁵ ตัวอย่างเช่น กรณีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจราจรคับคั่งกับผู้ใช้รถยนต์ในชั่วโมงเร่งด่วนสำหรับพื้นที่และช่วงเวลา

¹³ OECD, “Environmental Taxation: A Guide for Policy Makers” <https://www.oecd.org/env/tools-evaluation/48164926.pdf>, (last visited 25 January 2018).

¹⁴ Ibid.

¹⁵ European Commission, “Study on Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States” http://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/xsum_table_of_content.pdf, (last visited 28 January 2018).

กำหนดไว้ ผู้ใช้รถยนต์อาจหลีกเลี่ยงการใช้รถยนต์ในพื้นที่และช่วงเวลาที่กำหนดไว้เนื่องจากต้องเสียค่าธรรมเนียมการจราจรคับคั่ง โดยหันมาใช้บริการการขนส่งสาธารณะแทนไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารประจำทางหรือรถไฟฟ้า หรือกรณีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการปล่อยมลพิษทางอากาศตามปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการจะมุ่งพัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิตทำให้มีการปล่อยมลพิษทางอากาศน้อยลงหรืออาจมีการติดตั้งเครื่องจักรกำจัดมลพิษทางอากาศด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น

ประการสุดท้าย การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างรายได้ให้กับรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมรวมถึงภาษีสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดควรจะต้องสร้างรายได้พอสมควรตามหลักการสร้างรายได้ของภาษีอากรให้กับรัฐ แต่อย่างไรก็ดีหากพิจารณาในทางสิ่งแวดล้อมแล้วจะพบว่า การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมนั้นมิได้มีเป้าหมายหลักในการสร้างรายได้ให้กับรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เป้าหมายหลักของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมคือการมุ่งคุ้มครองหรือฟื้นฟูบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมของประเทศให้มีความยั่งยืน ดังนั้นรายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในหลายประเทศจึงมีสัดส่วนในจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการจัดเก็บภาษีชนิดอื่น

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ที่มาของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีจุดกำเนิดจากกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นหลักโดยอาจปรากฏในรูปของกฎหมายระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรอง ผู้เขียนจึงนำสาระสำคัญของประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมมาเป็นข้อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

ค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการถือเป็นประเภทของค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมที่มักปรากฏอยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงกฎหมายอื่น ๆ โดยกฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental law) หรือกฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึง กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการ ข้อกำหนดการจัดการและข้อห้ามเพื่อควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ¹⁶ สำหรับประเทศไทยแล้วกฎหมายสิ่งแวดล้อมปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติหลากหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการ ข้อกำหนดการจัดการและข้อห้ามเพื่อควบคุมกิจกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้กฎหมายสิ่งแวดล้อมยังปรากฏในพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ

¹⁶ Wikipedia, “Environmental law” https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_law, (last visited 25 January 2018).

ที่ตราขึ้นเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทเป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการยังปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่นอีกด้วย ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นมีอำนาจจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น กฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและกฎหมายเฉพาะด้านต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับค่าธรรมเนียมการใช้ที่ปรากฏในกฎหมายดังกล่าวข้างต้นมักมีลักษณะเป็นค่าธรรมเนียมการรับบริการตามกฎหมายดังปรากฏในตารางที่ 1 ตัวอย่างค่าธรรมเนียมการใช้ตามกฎหมาย ดังนี้

ตารางที่ 1

ตัวอย่างค่าธรรมเนียมการใช้ตามกฎหมาย

ค่าธรรมเนียมการใช้	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	รายการค่าธรรมเนียม
① ค่าธรรมเนียมน้ำเสีย	1) พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 2) พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 3) พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 4) พ.ร.ฎ.จัดตั้งองค์การจัดการน้ำเสีย พ.ศ. 2558	1) ค่าบริการบำบัดน้ำเสีย 2) ค่าบริการระบายน้ำทิ้ง
② ค่าธรรมเนียมกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย	1) พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 2) พ.ร.บ.การสาธารณสุข พ.ศ. 2535	1) ค่าเก็บ ขนและกำจัดสิ่งปฏิกูล 2) ค่าเก็บ ขนและกำจัดมูลฝอยทั่วไป 3) ค่าเก็บ ขนและกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ
③ ค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ	1) พ.ร.บ.น้ำบาดาล พ.ศ. 2520 2) พ.ร.บ.สภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 3) พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496	1) ค่าใช้น้ำบาดาล 2) ค่าใช้น้ำประปา

④ ค่าธรรมเนียมการใช้ถนน	1) พ.ร.บ.การทางพิเศษแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550 2) พ.ร.บ.จัดระเบียบการจอดยานยนต์ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล พ.ศ. 2503	1) ค่าผ่านทางพิเศษ 2) ค่าธรรมเนียมจอดรถ
-------------------------	--	--

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “พระราชบัญญัติ/พระราชกำหนด” <http://www.krisdika.go.th>, (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561).

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมน้ำเสีย ค่าธรรมเนียมกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย และค่าธรรมเนียมการใช้น้ำต่างเกิดขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กรณีค่าธรรมเนียมน้ำเสีย นอกจากเป็นการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้ว พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังให้อำนาจในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมน้ำเสียอีกด้วย ประกอบกับหากพิจารณาในทางภาษีแล้ว กฎหมายดังกล่าวข้างต้นยังมีลักษณะเป็นกฎหมายภาษีเช่นเดียวกันเนื่องจากเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจหน่วยงานรัฐหรือองค์กรอื่นมีอำนาจจัดเก็บรายได้เข้าสู่รัฐ

ส่วนค่าธรรมเนียมการจัดการที่ปรากฏในกฎหมายดังกล่าวข้างต้นมักเป็นค่าธรรมเนียมการขอและการออกใบอนุญาตตามกฎหมายดังปรากฏในตารางที่ 2 ตัวอย่างค่าธรรมเนียมการจัดการตามกฎหมาย ดังนี้

ตารางที่ 2

ตัวอย่างค่าธรรมเนียมการจัดการตามกฎหมาย

กฎหมาย	ค่าธรรมเนียมการจัดการ
① พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	1) ค่าคำขอและค่าใบอนุญาตเป็นผู้มีสิทธิทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2) ค่าคำขอและค่าใบอนุญาตเป็นผู้ควบคุม 3) ค่าคำขอและค่าใบอนุญาตเป็นผู้รับจ้างให้บริการ
② พ.ร.บ.โรงงาน พ.ศ. 2535	1) ค่าคำขอและค่าใบอนุญาตหรือใบอนุญาตขยายโรงงาน 2) ค่าธรรมเนียมประกอบกิจการโรงงาน

③ พ.ร.บ.การสาธารณสุข พ.ศ. 2535	1) ค่าใบอนุญาตดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือ กำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย 2) ค่าใบอนุญาตดำเนินการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 3) ค่าใบอนุญาตจัดตั้งตลาด 4) ค่าใบอนุญาตจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ
④ พ.ร.บ.วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535	1) ค่าใบอนุญาตผลิต นำเข้า ส่งออก มีไว้ในครอบครอง ซึ่งวัตถุอันตราย 2) ค่าใบสำคัญการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตราย
⑤ พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็น ระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535	1) ค่าใบอนุญาตการรับทำการเก็บ ขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “พระราชบัญญัติ/พระราชกำหนด” <http://www.krisdika.go.th>, (สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561).

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมการขอและการออกใบอนุญาตตามกฎหมายต่างเกิดขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น กรณีค่าใบอนุญาตดำเนินการรับทำการเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ค่าใบอนุญาตดำเนินการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือค่าใบอนุญาตจัดตั้งตลาด ถือเป็นการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้แล้วในบางกรณีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการดังกล่าวข้างต้นยังเกิดขึ้นด้วยอำนาจของกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย หากกรณีเหล่านั้นเป็นการจัดการที่อยู่ในพื้นที่หรืออำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. บทสรุป

การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนใช้สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนต้องชำระเป็นตัวเงินให้กับรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายกำหนด อันมีที่มาจากแนวความคิดที่ต้องการทำให้ผู้บริโภคและบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมรับภาระความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นผ่านราคาสินค้าและบริการที่อยู่ในบังคับต้องเสียค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมตามหลักการปรับเปลี่ยนผลกระทบภายนอกและหลักการผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ อีกทั้งต้องเป็นการชำระค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงหลักความสามารถของแต่ละบุคคลและหลักผลประโยชน์ที่ได้รับ นอกจากนี้การจัดเก็บค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมยังมีขึ้นเพื่อต้องการแก้ไขความบกพร่องของกลไกตลาด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเพิ่มทางเลือกของผู้บริโภค รวมถึงผู้ประกอบการและการสร้างรายได้ให้กับรัฐบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการจัดเก็บ

ค่าธรรมเนียมการใช้และค่าธรรมเนียมการจัดการด้วยอำนาจของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหลายฉบับ
ตลอดจนกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กฤษรัตน์ ศรีสว่าง. ระบบภาษีสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย : ศึกษาแนวทางการใช้มาตรการกฎหมายภาษีคาร์บอน. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
- อรพิน ผลสุวรรณ สบายรูป. รายงานการวิจัย เรื่อง หลักกฎหมายทั่วไปทางภาษีหลักความเสมอภาคในระบบกฎหมายอาญาของไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- European Commission. **Study on Economic and Environmental Implications of the Use of Environmental Taxes and Charges in the European Union and its Member States**
http://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/xsum_table_of_content.pdf,
 (last visited 28 January 2018).
- Eurostat. **Environmental taxes-A statistical guide**. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013.
- Greene, James and Braathen, Nils Axel. **Tax Preferences for Environmental Goals: Use, Limitations and Preferred Practices**, OECD Environment Working Papers, No. 71. OECD Publishing: Paris, 2014.
- OECD. **Environmental Taxation: A Guide for Policy Makers** [Online]. Available URL: <https://www.oecd.org/env/tools-evaluation/48164926.pdf>, (last visited 28 January 2018).
- _____. **Glossary of Tax Terms** <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm#F>, (last visited 25 January 2018).
- _____. **The Polluter Pays Principle**. Paris : OECD publishing, 2008.
- Pigou, Arthur Cecil. **The Concise Encyclopedia of Economics**
<http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Pigou.html>, (last visited 25 January 2018).
- Wikipedia. **Environmental law** https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_law, (last visited 28 January 2018).